CONFERENCE BOOK

CUMHURİYET 14. ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER KONGRESİ

ANKARA
23 NİSAN 2025

CUMHURİYET
14. ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER KONGRESİ

CUMHURIYET

14TH INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES

April 23, 2025
ANKARA

ISBN : 978-625-5962-61-4
Academy Global Conferences& Journals

www.cumhuriyetkongresi.org

CUMHURIYET 14th INTERNATIONAL CONGRESS ON SOCIAL SCIENCES
April 23, 2025
ANKARA

CONGRESS ORGANIZING BOARD
Head of Conference: *Assoc. Prof. Dr. Feran Aşur*

Prof. Dr. Hülya Çiçek
Prof. Dr. Ali Bilgili
Prof. Dr. Naile Bilgili
Prof. Dr. Başak Hanedan
Prof. Dr. Mehmet Özbaş
Prof. Dr. Hajar Huseynova
Prof. Dr. Dwi Sulisworo
Prof. Zain Musa
Prof. Dr. Sameer Jain
Prof Yakup Babayev
Prof. Dr. Suyatno
Assoc. Prof. Dr. Dhesi Ari Astuti
Assoc. Prof. Dr. Yeliz Çakır Sahilli
Assoc. Prof. Dr. Mehmet Fırat Baran
Assoc. Prof. Dody Hartanto
Assoc. Prof. Dr. Rungchacadaporn
Assoc. Prof. Nazile Abdullazade
Assoc. Prof. Dr. Elif Akpınar Külekçi
Assoc. Prof. Dr. Dini Yuniarti
Assoc. Prof. Ivaylo Staykov
Assoc. Prof. Dr. Abbas Ghaffari
Assoc. Prof. Dr. Yasemin Taş
Assoc. Prof. Dr. Yeganə Qəhrəmanova
Assist. Prof. Ihwan Ghazali
Assist. Prof. Dr. Abışov Elşad Şərəfxan oğlu
Assist. Prof. Dr. Mahrukh Dovlatzade
Assist. Prof. Dr. Mehdi Meskini Heydarlou
Dr. Dadash Mehravari
Dr. Gültekin Gürçay
Aynurə Əliyeva
Khorram Manafidizaji

All rights of this book belong to Academy Conferences Publishing House
Without permission can't be duplicate or copied.
Authors of chapters are responsibleboth ethically and juridically.
Academy Global–2025 ©

CONFERENCE ID

CUMHURIYET
14TH INTERNATIONAL CONGRESS ON SOCIAL SCIENCES

DATE – PLACE
APRIL 23, 2025
ANKARA

ORGANIIZATION
ACADEMY GLOBAL CONFERENCES & JOURNALS

Edited By
DR. AL RASHIFF H. MASTUL

EVALUATION PROCESS
All applications have undergone a double-blind peer review process.

PARTICIPATING COUNTRIES

Turkey – Portugal- Saudi Arabia – Argentina- Portugal -China – *Kazakhstan*- Mongolia – Ghana- Australia- Taiwan- Egypt- Thailand- Senegal- Pakistan- Poland- Malaysia- Ukraine- Albania- Iran – Nigeria- Ethiopia- Tunisia- United Arab Emirates- Armenia- Afghanistan- Brazil- Uganda- Russia- Mongolia-

-

PRESENTATION

Oral presentation

ASSOCIATION & ACADEMIC INCENTIVES :
57 Papers from Turkey And 72 Papers from Other Counteries.
- Members of the organizing committees of the conference perform their duties with an "official assignment letter"

Issued:25.05.2025
ISBN: 978-625-5962-61-4

Scientific & Review Committee

Prof. Dr. Ali BILGILI – Turkiye
Prof. Dr. Naile BİLGİLİ – Türkiye
Prof. Dr. Başak HANEDAN – Türkiye
Prof. Dr. Hülya Çiçek KANBUR – Turkiye
Prof. Dr. Emine KOCA – Turkiye
Prof. Dr. Fatma KOÇ – Turkiye
Prof Dr. Bülent KURTİŞOĞLU – Turkiye
Prof. Dr. Hajar Huseynova – Azerbaijan
Prof. Dr. Dwi SULISWORO – Indonesia
Prof. Dr. Natalia LATYGINA – Ukraina
Prof. Dr. Yunir ABDRAHIMOV – Russia
Prof. Muntazir MEHDI – Pakistan
Prof. Dr. Raihan YUSOPH – Philippines
Prof. Dr. Akbar VALADBIGI – Iran
Prof. Dr. F. Oben ÜRÜ – Turkiye
Prof. Dr. T.Venkat Narayana RAO – India
Prof. Dr. İzzet GÜMÜŞ – Turkiye
Prof. Dr. Mustafa BAYRAM – Turkiye
Prof. Dr. Saim Zeki BOSTAN – Turkiye
Prof. Dr. Hyeonjin Lee – China
Assoc. Prof. Dr. Abdulsemet AYDIN – Turkiye
Assoc. Prof. Dr. Mehmet Fırat BARAN - Turkiye
Assoc. Prof. Dr. Dilorom HAMROEVA - Ozbekstan
Assoc. Prof. Dr. Abbas GHAFFARI – Iran
Assoc. Prof. Dr. Yeliz ÇAKIR SAHİLLİ - Turkiye
Assoc. Prof. Ivaylo STAYKOV - Bulgaria
Assoc. Prof. Dr. Dini Yuniarti – Indonesia
Assoc. Prof. Dr. Ümit AYATA – Turkiye
Assoc. Prof. Dr. Okan SARIGÖZ – Turkiye
Assoc. Prof. Dr. Eda BOZKURT – Turkiye
Assoc. Prof. Dr. Ahmet TOPAL – Turkiye
Assoc. Prof. Dr. Abdulkadir Kırbaş – Turkiye
Assoc. Prof. Dr. Mesut Bulut – Turkiye
Assoc. Prof. Dr. Fahriye Emgili – Turkiye
Assoc. Prof. Dr. Sandeep GUPTA – India
Assoc. Prof. Dr. Veysel PARLAK – Turkiye
Assoc. Prof. Dr. Mahmut İSLAMOĞLU – Turkiye
Assoc. Prof. Dr. Nazile Abdullazade – Azerbaijan
Assist. Prof. Dr. Göksel ULAY – Turkiye
Assist. Prof. K. R. PADMA – India
Assist. Prof. Dr. Omid AFGHAN - Afghanistan
Assist. Prof. Dr. Maha Hamdan ALANAZİ - Saudi Arabia
Assist. Prof. Dr. Dzhakipbek Altaevich ALTAYEV - Kazakhstan

Assist. Prof. Dr. Amina Salihi BAYERO – Nigeria
Assist. Prof. Dr. Baurcan BOTAKARAEV - Kazakhstan
Assist. Prof. Dr. Ahmad Sharif FAKHEER - Jordania
Assist. Prof. Dr. Gültekin GÜRÇAY – Turkiye
Assist. Prof. Dr. Dody HARTANTO - Indonesia
Assist. Prof. Dr. Mehdi Meskini HEYDALOU – Iran
Assist. Prof. Dr. Bazarhan İMANGALİYEVA - Kazakhstan
Assist. Prof. Dr. Keles Nurmaşulı JAYLIBAY - Kazakhstan
Assist. Prof. Dr. Mamatkuli JURAYEV – Ozbekistan
Assist. Prof. Dr. Kalemkas KALIBAEVA – Kazakhstan
Assist. Prof. Dr. Bouaraour KAMEL – Algeria
Assist. Prof. Dr. Alia R. MASALİMOVA - Kazakhstan
Assist. Prof. Dr. Amanbay MOLDIBAEV - Kazakhstan
Assist. Prof. Dr. Ayslu B. SARSEKENOVA - Kazakhstan
Assist. Prof. Dr. Bhumika SHARMA - India
Assist. Prof. Dr. Gulşat ŞUGAYEVA – Kazakhstan
Assist. Prof. Dr. K.A. TLEUBERGENOVA - Kazakhstan
Assist. Prof. Dr. Cholpon TOKTOSUNOVA – Kirgizia
Assist. Prof. Dr. Hoang Anh TUAN - Vietnam
Assist. Prof. Dr. Botagul TURGUNBAEVA - Kazakhstan
Assist. Prof. Dr. Dinarakhan TURSUNALİEVA - Kirgizia
Assist. Prof. Dr. Yang ZİTONG – China
Assist. Prof. Dr. Gulmira ABDİRASULOVA – Kazakhstan
Assist. Prof. Dr. Imran Latif Saifi – South Africa
Assist. Prof. Dr. Zohaib Hassan Sain – Pakistan
Assist. Prof. Dr. Murat GENÇ – Turkiye
Assist. Prof. Dr. Monisa Qadiri – India
Assist. Prof. Dr. Vaiva BALCIUNIENE – Lithuania
Assist. Prof. Dr. Meltem AVAN – Turkiye
Aynurə Əliyeva - Azerbaijan
Sonali MALHOTRA - India

CUMHURİYET 14TH INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES April 23, 2025 ANKARA Meeting ID: 885 7151 8350 Passcode: 202224				
23 Nisan / April 23, 2025 / 11:00 – 13:00 Time zone in Turkey (GMT+3)				
Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 1	**Prof. Dr. Erdinç YÜCEL**	1	SPIRIT AND NATURE: THE DISTINCTION OF SCIENCES IN WILHELM DILTHEY'S PHILOSOPHY	Doç. Dr., Serdar SAYGILI Dr., Aydın ÇİÇEK
		2	HUMAN AND VALUE: AN ETHICAL TRANSFORMATION IN MAX SCHELLER'S PHILOSOPHY	Doç. Dr., Serdar SAYGILI Dr., Aydın ÇİÇEK
		3	ALBERT CAMUS'NÜN DÜŞÜNCESİNİN GÜNCELLİĞİ	Doç.Dr.Ahmet YILMAZ
		4	ALBERT CAMUS'NÜN VEBA ADLI ROMANINDAKİ KONUNUN VE KARAKTERLERİN GÜNCELLİĞİ	Doç.Dr.Ahmet YILMAZ
		5	YAZILI METİN ÇEVİRİLERİNDE EŞDEĞERLİLİK SORUNU VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ	Prof. Dr. Erdinç YÜCEL Prof. Dr. Hasan YILMAZ
		6	DİL ÖĞRETİMİNDE KÜLTÜREL FAKTÖRLERİN İLETİŞİMSEL YETERLİLİK ÜZERİNE ETKİLERİ	Prof. Dr. Hasan YILMAZ Prof. Dr. Erdinç YÜCEL
		7	ANALYZING HAMÂMÎZÂDE İHSAN DÎVÂNI IN TERMS OF RELIGIOUS CONTENT AND LITERARY ARTS	Master of Science Student Nurgül BAŞER Associate Profesor Doctor Aynur KURT
		8	CULTURAL TRANSMISSION IN CEMİL MERİÇ AS AN APPROACH AND MODEL	Dr. Nurullah KARAOĞULLARI
		9	CULTURAL VALUES İN THE TEXTS OF THE 'WORLD OF GAMES' THEME İN THE TURKİSH TEXTBOOK: A FİFTH GRADE EXAMPLE	Dr. Nurullah KARAOĞULLARI Assistant Professor. Müjgan BEKDAŞ

ISBN NR. : 978-625-5962-61-4

Contents

İNSAN VE DEĞER: MAX SCHELER FELSEFESİNDE ETİK BİR DÖNÜŞÜM 1
TİN VE DOĞA: WİLHELM DİLTHEY FELSEFESİNDE BİLİMLERİN AYRIMI 13
ALBERT CAMUS'NÜN DÜŞÜNCESİNİN GÜNCELLİĞİ 21
ALBERT CAMUS 'NÜN *VEBA* ADLI ROMANINDAKİ KONUNUN VE KARAKTERLERİN GÜNCELLİĞİ 29
YAZILI ÇEVİRİDE EŞDEĞERLİLİK SORUNU VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ 38
YABANCI DİL ÖĞRETİMİNDE KÜLTÜREL FAKTÖRLERİN İLETİŞİMSEL YETERLİLİK ÜZERİNE ETKİLERİ 49
HAMÂMÎZÂDE İHSAN DÎVÂNI'NIN DİNİ MUHTEVA VE EDEBİ SANATLAR YÖNÜNDEN İNCELENMESİ 57
TÜRKÇE DERS KİTABI OYUN DÜNYASI TEMASINDA YER ALAN METİNLERDE KÜLTÜREL DEĞERLER: BEŞİNCİ SINIF ÖRNEĞİ 59
YAKLAŞIM VE MODEL OLARAK CEMİL MERİÇ'TE KÜLTÜR AKTARIMI 66
CULTURAL TRANSMISSION IN CEMİL MERİÇ AS AN APPROACH AND MODEL 67
FROM UNIVERSITY TO CAREER: THE IMPACT OF CAREER PLANNING COURSES ON UNIVERSITY STUDENTS' PROFESSIONAL DEVELOPMENT 72
TÜRKİYE'DE FEN EĞİTİMİNDE KARŞILAŞILAN SORUNLAR: BİR METASENTEZ ÇALIŞMASI 74
ACADEMICS' METAPHORICAL PERCEPTIONS OF HIGH- AND LOW-ACHIEVING STUDENTS 100
THE EFFECTS OF FACE-TO-FACE AND ONLINE FOREIGN LANGUAGE EDUCATION ON ANXIETY: A COMPARATIVE ANALYSIS 118
KAPSAM DERLEMESİ VE SİSTEMATİK DERLEME ARASINDAKİ TEMEL FARKLAR 134
ANLATIM BECERİLERİNİN GELİŞTİRİLMESİNDE BİR DÖNÜT STRATEJİSİ UYARLAMASI 139
YABANCILARA TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE DİJİTAL MATERYALLERİN KONUŞMA BECERİSİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ 140
SOLUTION PRIORITIES FOR THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS: INSIGHTS FROM TÜRKİYE 155
TÜRKİYE'NİN HEGEMONYAYA UYUMUNDA 1948 TÜRKİYE İKTİSAT KONGRESİNİN ÖNEMİ 156
NORVEÇ'TE ÇEVRE KİRLİLİĞİNİN AZALTILMASINDA ATIK SU ARITIMININ ROLÜ 158
ÇEVRE KORUMA HARCAMALARI VE EKONOMİK BÜYÜME İLİŞKİSİ: İNGİLTERE ÖRNEĞİ 173
IMPRESSIONS ON NEGRO FIGURES IN ANCIENT GREEK VASE ART 187
ÇOCUK GİYİMİNDE TENCEL (LİYOSEL) KUMAŞIN KULLANIMI VE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİ 188
YAPAY ZEKANIN SESLENİŞİ: GOOGLE "NOTEBOOKLM" İLE YAPAY ZEKA DESTEKLİ PODCAST ÜRETİMİ 204
AFYON ÇÖL OVASI KASABASI GELENEKSEL KADIN GİYİM KUŞAMI ÜZERİNE İNCELEME 205
GÖSTERGEBİLİM (SEMİYOTİZM) SÖYLEMİNDE İKİ KADIN SANATÇI SENGA NENGUDİ VE MARİA EZCURRA 219
BOSCH, BACON VE GÖĞDÜN BAĞLAMINDA TRİPTİK RESİMLER 228
BATI CEPHESİ'NDE LAĞIM MUHAREBESİNİN ZUHUR VE İNKİŞAFI (1914-1918) 246
URARTU KRALLIĞI'NIN GENEL TARİHSEL ÇERÇEVESİ VE MALATYA'DAKİ VARLIĞIZ 259
MALATYA'DA ROMA DÖNEMİ KALINTILARI: ARKEOLOJİK BULGULAR VE TARİHSEL İPUÇLARI 260

ISBN NR. : 978-625-5962-61-4

TİN VE DOĞA: WİLHELM DİLTHEY FELSEFESİNDE BİLİMLERİN AYRIMI

Doç. Dr., Serdar SAYGILI
Erciyes Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi
serdarsaygili@erciyes.edu.tr
ORCID ID: 0000-0003-1986-6448

Dr., Aydın ÇİÇEK
Milli Eğitim Bakanlığı
aydincicek6312@gmail.com
ORCID ID: 0000-0003-1786-9223

ÖZET

Wilhelm Dilthey, hayatı sistematik bir biçimde açıklamaya çalışan filozoflardan biridir. Ancak onun sistemli açıklama çabası, temelde 'hayatı anlama' düşüncesine dayanır. Çünkü hayat, açıklamadan çok anlamanın gerçekleştiği bir düzlemdir. Bu durum, anlamanın felsefi olarak ne kadar önemli olduğunu ortaya koyar. Dilthey'e göre, hayat düşüncesi bağlamında anlama, doğrudan bilimin konusu olmamakla birlikte, tin bilimlerine özgü bir yaklaşımdır. Bu nedenle, felsefe tarihinde yapılan önemli hatalardan birisi, tin bilimlerini doğa bilimlerinin yöntemleriyle açıklama girişimidir. Dilthey açısından bu tür bir düşünme biçimi yanlıştır; zira tin bilimleri, doğa bilimlerinden yöntemsel olarak ayrılmalıdır. Bununla birlikte Dilthey, doğa bilimlerinde olduğu gibi tin bilimlerinde de genel geçer yasaların oluşabileceğini savunur. Bu çalışmada, Dilthey'in tin bilimleri ile doğa bilimleri arasındaki ayrımı temel alarak anlamanın nasıl mümkün olduğu açıklanmaya çalışılmıştır. Anlamaya dayalı tin bilimleri ile açıklamaya dayalı doğa bilimleri arasındaki felsefi ayrım üzerinden bir Dilthey okuması amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Dilthey, Hayat, Anlama, Tin Bilimleri, Doğa Bilimleri

ISBN NR. : 978-625-5962-61-4

SPIRIT AND NATURE: THE DISTINCTION OF SCIENCES IN WILHELM DILTHEY'S PHILOSOPHY

ABSTRACT

Wilhelm Dilthey is one of the philosophers who tried to explain life in a systematic manner. However, his systematic explanation effort fundamentally relies on the idea of 'understanding life.' Because life is a realm where understanding occurs more than explanation. This situation reveals how philosophically significant understanding is. According to Dilthey, understanding in the context of the life idea is not directly the subject of science but rather an approach specific to the spiritual sciences. Therefore, one of the significant mistakes made in the history of philosophy is the attempt to explain the human sciences using the methods of the natural sciences. From Dilthey's perspective, this type of thinking is incorrect because the human sciences should be methodologically distinct from the natural sciences. However, Dilthey argues that universal laws can also be formed in the human sciences, just as in the natural sciences. In this study, it has been attempted to explain how understanding is possible by basing it on Dilthey's distinction between the sciences of the spirit and the natural sciences. A reading of Dilthey through the philosophical distinction between understanding-based human sciences and explanation-based natural sciences has been aimed.

Keywords: Dilthey, Life, Understanding, Human Sciences, Natural Sciences

Giriş

Wilhelm Dilthey'in, felsefesi, bilimsel yönteme yönelik bir eleştiri olarak gelişmiştir. Bu eleştirinin temelinde, bilimsel gelişmelerin kendisi değil; bilimsel yöntemin tüm alanlara uygulanması anlayışı yer almaktadır. Zira bilimsel yöntem yalnızca olgusal alana uygulanabilir. Bu nedenle her şey, olgusal alandaki gelişmelere dayanarak açıklanmaya çalışılmıştır. Dilthey ise bu düşünme biçimine karşı çıkarak, "tin bilimleri" olarak adlandırdığı insan bilimlerinin, bilimsel yöntemle açıklanamayacağını savunmuştur. Ona göre tin bilimleri, doğa bilimlerinden farklı özelliklere sahiptir. Bu farklılıkların başında, tin bilimlerinin açıklamaya değil, anlamaya dayalı oluşu gelir. Dilthey'e göre, "…doğayı açıklarız; tinsel hayatı anlarız."[1] Bu düşünce bağlamında Dilthey felsefesi, doğa bilimlerinin bir eleştirisi olarak okunabilir. Çünkü doğa bilimlerine özgü yöntemler, tin bilimleri alana uygulanmıştır. Dilthey'in felsefesi, bilimsel açıklamaya dayalı düşünme biçimine karşı çıkarak, "anlama" düşüncesi temelinde gelişmiş bir felsefi yaklaşımdır. Ona göre anlama, bireysel bir deneyim olmakla birlikte, aynı zamanda tüm bireyleri kapsayan ortak bir yaşantıdır. Anlama, içsel bir süreçtir; ancak belirli ifadeler aracılığıyla dışa vurulur.

1. Dilthey Felsefesi Üzerine Bir Okuma

Descartes'in özneyi bilinç olarak tanımlama düşüncesi, Batı felsefe geleneği üzerinde derin bir etki bırakmıştır. Bu etkinin temelinde ise insanın, düşünen bir varlık olarak tanımlanması yer

[1] Arslan Topakkaya, *Wilhelm Dilthey ve Felsefesi* (İstanbul: Say Yayınları, 2016), s. 45.

ISBN NR. : 978-625-5962-61-4

almaktadır. Zira düşünen bir varlık olarak özne, diğer var olanlardan ayrılmıştır. Bu ayrılış, özneye üstünlük vermiştir. Bu üstünlükten dolayı özne diğer var olanları nesnelleştirebilecek bir güç haline gelmiştir. Bu ise özne-nesne ikiliğinin oluşmasına neden olmuştur.[2] Dilthey, bu düşünme biçimine karşı çıkarak, hayatın bütünselliğe bağlı olarak oluştuğunu savunmuştur. Ayrıca Dilthey açısından özne ve nesne ayrımı mümkün olmamakla birlikte özne-nesne karşılıklı etkiye sahip olmuşlardır. Ona göre, "Bir bireyi anlamakla bir nesneyi tasavvur etmek arasında bir benzerlik söz konusudur."[3] Bu sebepledir ki Dilthey, özne ve nesne ayrımından hareket eden bilgi anlayışlarını eleştirmiştir. Bilgi özne ve nesne karşılıklı etki sonucunda oluşmaktadır.[4] Dolayısıyla Dilthey, özne-nesne ayrımını aşarak anlamada yeni bir alternatif yaratmıştır. Anlama, yalnızca öznenin üstünlüğüne dayanarak gerçekleşmez; aksine, özne ve nesne bu süreçte eşit etkiye sahiptir.

Öte yandan Dilthey, Batı felsefesi geleneği içindeki özne-nesne ilişkisinin doğuracağı problemlerin farkında olan bir filozoftur. Aynı zamanda o insanın nesnel bir varlığa indirgeyerek açıklamaya çalışan, Batı felsefisini eleştirmiştir. Dilthey'e göre, hayatın bir parçası olan insan hayatın içinden bir bakışla anlaşılabilir. Ayrıca hayatı rasyonel olarak açıklama girişimi onu tamamen yansıtmayan bir kesite indirgemektir.[5] Dolayısıyla yaşamı rasyonel bir biçimde açıklamaya çalışan düşünme biçimlerine karşı çıkan Dilthey, pozitivist düşünme biçimine de eleştirmiştir.

Dilthey, pozitivist düşünme biçimini olumsuzlamaya çalışmıştır. Bu olumsuzlamanın temelinde ise pozitivizmin olgusal olana değer verirken manevi olanı reddetmesi bulunmaktadır. Bununla birlikte Dilthey, pozitivizmin tecrübe düşüncesinden etkilenmiştir. Bu etki sonucunda tecrübe kavramı onun felsefesi açısından önemli bir düşünce haline gelmiştir. Dilthey pozitivizmden almış olduğu tecrübe kavramını yalnızca olgusalığa bağlı olarak oluşamayacağını söylemiştir. Bunun tersi olarak tecrübe kavramının içsel hayatta yönelik oluşacağını savunmuştur. Bu ise pozitivizmin eksik tecrübe düşüncesini de tamamlama girişimidir. Ayrıca Dilthey'in bu düşüncesi, pozitivizmin düşüncesinden farklılaştığının göstermektedir. Zira Dilthey, insanı maddi ve manevi boyutlarıyla ele alınabileceğini belirtmiştir.[6] Bu sebepledir ki, tecrübe olgusalığı oluşturan doğa bilimlerine yönelik olmakla beraber içsel yaşantılardan oluşan tin bilimlerine yönelikte olabilmektedir. İçsel gerçeklik, bilimsel gerçeklik kadar değerli ve önemlidir.[7] Dolayısıyla Dilthey, pozitivizmin tecrübe düşüncesinin dönüşümünü sağlamıştır.

Dilthey doğa bilimleri ve tin bilimleri ayrımını yapmıştır. Bu bilimlerinin yöntemlerini sorgulayarak, bir anlama kuramı geliştirmeye çalışmıştır. Dilthey'e göre doğa bilimleri, insanı indirgemeci bir yaklaşımla değerlendirerek, onun bütünsel varoluşunu göz ardı etmiştir. Doğa bilimlerinde insan, akla sahip bir varlık olarak ele alınmıştır. Bu durumu eleştiren Dilthey, aklın insan için ne derece önemli bir güç olduğunu fark etmiştir. Ancak aklı tek güç kabul etmek

[2] Sengün M. Acar Vanleene, "Wilhelm Dilthey'da Anlama Üzerine," *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi* 52, no. 1 (Güz 2012): s. 160.
[3] Wilhelm Dilthey, aktaran Arslan Topakkaya, *Wilhelm Dilthey ve Felsefesi*, s. 40.
[4] Topakkaya, *Wilhelm Dilthey ve Felsefesi*, 40–41.
[5] Vanleene, "Wilhelm Dilthey'da Anlama Üzerine," s. 160.
[6] Topakkaya, *Wilhelm Dilthey ve Felsefesi*, ss. 16-17.
[7] Topakkaya, *Wilhelm Dilthey ve Felsefesi*, ss. 17-18.

ISBN NR. : 978-625-5962-61-4

doğru bir düşünce olarak görülmemektedir.[8] Dolayısıyla Dilthey, aklın hakikati belirleyen tek güç olmasını eleştirmiştir. Ayrıca olguları amaç eden pozitivizm düşüncesini olumsuzlamaya çabalamıştır. Bu çabalamanın altında yatan temel unsur, doğa bilimlerinin yanında tin bilimlerini temellendirme düşüncesidir.

Öte yandan Dilthey'in temel amaçlarından birisi doğa bilimlerinin yanında tin bilimlerinin genel geçer bir bilgi verdiğini göstermektir. Zira tin bilimleri tarihsel ve toplumsal bütünlüğü ifade etmektedir. Bunun tersi olarak doğa bilimleri ise kavramların oluşturduğu bir ilkeler topluluğudur. Kavramlar ise ilkelere bakılarak açıklanmaktadır. İlkeler ise değişmez genel-geçer olup, bir bütüne bağlanmıştır. Ona göre, gerçeklik bu ilkelerin birbiriyle olan ilişkisine göre belirlenmektedir. Ayrıca insanın içinde bulunduğu yaşamsal düzlemde, bu ilkelere göre şekillenmektedir. Aynı zamanda bu ilişkilerin belirleyicisi olmasından dolayı, bilim tinsel olarak konumlanmıştır. Bilimin tarihsel konumunda, olgular tarihsel bir gelişme göstermiştir. Bu nedenle, bilimin imkânını sağlayan tinsel olgular, insanlıkla birlikte tarihsel olarak gelişen unsurlardır.[9] Bu nedenle doğa bilimleri, tin bilimlerinden üstün değildirler. Bu düşünceden hareketle Dilthey, tin bilimlerini doğa bilimlerinden farklı bir yere konumlandırmaya çalışmıştır. Ona göre, tin bilimleri, doğa bilimlerinin mümkün olmasını sağlayan ve bilim insanlarının da içinde olduğu tarihsel ve toplumsal bütünlüğü ifade eder. Tarih, siyaset, ekonomi, hukuk, teoloji, edebiyat, felsefe gibi alanlara dair çalışmalar, tin bilimlerinin örneklerini oluşturur ve bu bilimler, insanın kendi etkinliklerini anlamlandıran bir sınıflandırmayı işaret eder.[10] Bu hususla ilgili olarak Dilthey, *Hermeneutik ve Tin Bilimleri* adlı eserinde şunları söylemiştir: "Tarihsel/toplumsal gerçekliği konu alan bilimlerin tümü bu tin bilimleri adı altında toplanmıştır. Tin bilimi kavramı, bu bilimleri bir bütün olarak kurma olanağı sağlar. Bu bütünün doğa bilimleri karşısındaki sınırları, en sonunda ancak yine bu bilimlerin ortaya koydukları yapıtlar içerisinde aydınlatılıp temellendirebilir."[11] Dolayısıyla Dilthey, tin bilimlerini tanımlamaya çalışmıştır. Bu doğrultuda, tin bilimlerinin doğa bilimlerinden daha üstün olduğunu değil, farklı bir epistemolojik temele dayandığını ortaya koymaya çalışmıştır.

Dilthey'in doğa bilimlerini tin bilimlerinden ayırmasının temel nedeni, doğa bilimlerinin tarihsel süreci olduğu söylenebilir. Ayrıca bilim olguları, olayları ve nedenleri birbiriyle ilişkilendirmektedir. Bu ilişkilendirme, yasalara dönüşerek kuramları açıklamaya çalışan bir etkinliğe dönüşmektedir. Bu sebeple bilimsel olgular, tinsellikten ziyade pratik unsurun olduğu bir alandır. Buna en iyi örnek bilimin kültüre yaklaşımı verilebilir. Zira bilim kültürel eserleri ne onaylayıcı ne de yargılayıcıdır. Bilim yalnızca tespit etmekte ve açıklamaktadır. Başka bir yönden değerlendirilirse bilim, öznel olanı tanımlayamamaktadır. Çünkü bilim her şeyi evrenselleştirmektedir. Toplum ve insani olan aynı olmamakla birlikte dinamik olandır. Bir toplumu tanımak için onun tarihini ve kültürünü tanımak gerekmektedir. Bundan dolaydır ki

[8] Sengün M. Acar Vanleene, " Wilhelm Dilthey'da Anlama Üzerine," s. 160.
[9] Wilhelm Dilthey, *Hermeneutik ve Tin Bilimleri*, trans. Doğan Özlem (İstanbul: Notos Yayınları, 2011), 22.
[10] Sengün M. Acar Vanleene, " Wilhelm Dilthey'da Anlama Üzerine" s. 162.
[11] Dilthey, *Hermeneutik Ve Tin Bilimleri,* ss. 21-22.

ISBN NR. : 978-625-5962-61-4

tarih, toplumun ne olduğunu açıklayabilmektedir.[12] Dolayısıyla tin bilimlerini tarihsellikten bağımsız olarak düşünmek mümkün değildir.

Görüldüğü üzere Dilthey, tarihsel olarak tin bilimlerini, doğa bilimlerini karşısında temellendirmeye çalışmıştır. Tin bilimleri, doğa bilimleri gibi kesin genel-geçer bilgiyi verebilecek bir alandır. Bu alan içerisinde bilgi, hayatla ilgilidir. Zira hayatın vermiş olduğu bilgilerde kesinlik oluşturabilir. Bu kesinliği doğa bilimlerinde olduğu gibi açıklamak yerine anlamak gerekir. Zira Dilthey açısından anlama psikolojiye dayanmakla birlikte tinsel bilimlerinin temelini oluşturmaktadır.[13] Dolayısıyla hayat, anlamaya bağlı olarak değerli olabilmektedir.

2. Hayat Felsefesi Bağlamında Anlama

Dilthey felsefesinde anlama önemli bir konuma sahiptir. Bu sebeple Dilthey, yaşantıyı temel alan bir felsefe anlayışını geliştirmeye çalışmıştır. Aynı zamanda yaşantıyı felsefesinin temeline koymuştur.[14] Onun açısından yaşantı anlama ile ifade edilmektedir. Bununla birlikte, Dilthey'e göre, "İnsan yaşamını anlamak, bugünün insanının istediği şeydir."[15] İnsanın diğer insanlarla bir arada yaşayan bir varlık oluşu, anlamayı önemli kılmaktadır. Zira insan, tekil bir birey olsa da diğer bireylerle birlikte yaşamaktadır. İnsanın tekilliği, onun dünyadan bağımsız bir varlık olduğu anlamına gelmez. İnsanı tanımak, onun içinde olduğu bütünselliği bilmekle mümkündür. İnsan yaşantıların birleştiği bir bütün içerisinde var olmaktadır. Bu sebeple, insan başkalarıyla bir arada yaşayan bir varlıktır; bu durum, doğadaki olguların bir aradalığından farklıdır. Onun açısından insan bir bütünlüğün içinde olduğunu unutmamalıdır. İnsan doğaya yaklaştığında içerisinde olduğu toplumsal ağı ve buna bağlı ögeleri göz önünde tutmalıdır.[16] Ayrıca Dilthey, anlamayla ilgili şunları söylemiştir: "Her anlama yeniden üretimdir. Yeniden üretme ve anlama sürecini aydınlatmak için iç deneyimden, kişiye özel durumların yaşantısından yola çıkmak zorundayız. Açıktır ki şurada burada, parça parça yaşadığımız hallerin içsel bağlamı, hatta iç deneylerin birbirine içine geçmişlikleri yaşantıda ortaya çıkar. Kişiye özel bir halin yaşantısıyla ile diğer kişi ve halin yeniden üretiminin yaşantısı, sürecin çekirdeğinde türdeştirler."[17]

Dilthey'e göre, anlama yeni üretimler gerçekleştirirken aynı zamanda yeni anlamlar yaratmaktadır. Anlama ise bireyin kendi içsel deneyimlerinden yola çıkarak yaşantısına anlam vermesidir. Aynı zamanda anlama, kişinin iç tecrübelerinden yola çıkarak bulunduğu durumu ifade etme biçimidir. Bu içsel tecrübe her bir bireyde farklı olsa da bireylerin bulunduğu ortamların birbirlerine bağlı olmasından dolayı yaşantı alanını oluşturmaktadır.[18] Şu halde bireyler birbirlerine anlam verirken yaşantı düzlemini oluşturmuşlardır. Aynı şekilde yaşantı durumu kişinin, kişiliğine de bağlıdır. "Yaşamın gerçekleşmiş, idrak edilmiş her anında psişik

[12] Zahide Arslan, *Dilthey Hermeneutiğinin Oluşumu ve Temel Kavramları*, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Muğla, 2007, s. 79.
[13] Bedia Akarsu, *Çağdaş Felsefe* (İstanbul: İnkılap Yayınları, 2014), 138.
[14] Akarsu, *Çağdaş Felsefe,* s. 137.
[15] Dilthey'dan aktaran Akarsu, *Çağdaş Felsefe,* s. 137.
[16] Dilthey, *Hermeneutik Ve Tin Bilimleri,* s.38.
[17] Dilthey, *Hermeneutik Ve Tin Bilimleri,* s. 38.
[18] Dilthey, *Hermeneutik Ve Tin Bilimleri,* ss. 38-40.

ISBN NR. : 978-625-5962-61-4

güçlerimizin tümü faal haldedir, öyle ki, yaşanan an geçmişten ve gelecekten, zaten güçlerimizin tümünün faal halde olduğu an olmasıyla ayrılır. Buna karşılık geçmiş ve gelecek sadece, başka psişik eğilimlerin ve heyecanların, dolaylı yaşanan anın kendi içinde, yaşantıda geride kalmış şeyler olarak muhafaza edildiği ve ileriye projekte edildiği tasarımsal şeylerdir. Ve bu yaşantı hali, muhakkak ki, bir yüklemin bir özneye bağlı olması gibi, bizim kişiliğimize/kişiselliğimize bağlıdır."[19]

Yaşantının gerçekleştiği her anda insan bütünsel olarak aktif durumdadır. Bu yaşantı hali kişini geçmişi ile geleceği ile ilgili olduğu gibi kişinin kişiselliğini de bağlıdır. Ayrıca anlam verme süreci, kişinin şimdiki yaşamından gelecekteki yaşamına miras kalmaktadır. Diğer yandan kişi mutlak anlamda yaşam ortamına muhtaçtır. Aynı zamanda kişi aynı ortam içinde farklı kişilerin yaşantılarını da tekrar ederek içselleştirmektedir. Bu içselleştirme hali kişiyi anlayabilmek için benzetme kurulmasına yardımcı olmaktadır. Dilthey'e göre, benzetme yöntemi dışsal olandan içsel olana giden bir çıkarımdır. Bu sebeple anlama, bireyi günlük yaşamdan koparmadığı gibi anlam verme derecesi bir birinden farklıdır. Zira anlama kişilerin birbirine duyduğu sempati, sevgi ve yakınlık derecesine göre değişebilmektedir. Buna örnek vermek gerekirse sevmediğimiz şeyleri gördüğümüz de anlamlı gelebilmektedir.[20] Dolayısıyla anlama, durumlara bağlı olarak değişebilmektedir.

Öte yandan Dilthey açısından anlama dört temel özeliğinden dolayı önemli olmuştur. Bunlardan ilki, anlamanın günlük yaşamın ortak işleyişine dahil olan bir süreç olduğudur. İkincisi anlama insanın sahip olduğu tüm temel bilgilerinin kaynağı oluşturmaktadır. Üçüncüsü anlamanın biricik olması onun özgünlüğünü yansıtan bir özelliğidir. Son olarak anlamanın insana ilişkin çalışmaların vazgeçilmez bir parçası olmasıdır.[21] O, anlamanın bu özeliklerinden yola çıkarak anlamanın insan için değerli olduğunu savunmuştur. Bu değerden dolayı Dilthey, doğa ve tin bilimleri ayrımını açıklama-anlama ayrımı ile ilişkilendirmiştir. Ayrıca bu ilişkilendirmeye bağlı olarak doğa bilimleri ve tin bilimleri ayrımı epistemolojik bir ayrımı oluşturmuştur. Başka bir ifadeyle söz konusu ayrım, öznenin nesnesine nasıl yaklaştığıyla ilgilidir. Aynı zamanda öznenin nesne ile nasıl bir ilişki kurmayla çalıştığına bağlıdır. Bununla birlikte onun açısından doğa bilimleri, doğadaki şeyleri ve bu şeyler arasındaki süreçlerin nasıl oluştuğunu açıklama girişimidir. Bunun tersi olarak tin bilimleri, insanı ve onun eylemlerini tema edinmektedir. Aynı şekilde, tin bilimleri de insanı ve insanın ürettiklerini kavrama arzusunu taşır.[22] "Dolayısıyla, açıklama odaklı düşünce, insanı yalnızca bilen bir varlık olarak sınırlandırmıştır. Oysa tin bilimlerinde, anlamanın konusu olan insan, sergilediği bilme edimlerinden çok daha fazlası olarak düşünülmüştür.

Dilthey'e göre, insanın anlayabilmesi için bazı göstergelere ihtiyacı vardır. Dışarıdan gelerek insanın duyusal algılarına hitap eden ve içte vuku bulanın bilinmesine imkan sağlayan bu işaretler anlamanın ifadelerdir. Her tür anlamanın gerçekleşebilmesi için de birer ipucu niteliği taşıyan ifadelerin var olması gerekmektedir. Bir fikrin ya da insana dair bir durumun var olduğunu ortaya koyan ifadeler, anlamanın gerçekleşmesinin zorunlu şartıdır. Bu sebepledir ki,

[19] Dilthey, *Hermeneutik Ve Tin Bilimleri,* ss. 38-39.
[20] Dilthey, *Hermeneutik Ve Tin Bilimleri,* ss. 40-41.
[21] Sengün M. Acar Vanleene, " Wilhelm Dilthey' da Anlama Üzerine," s. 163.
[22] Sengün M. Acar Vanleene, " Wilhelm Dilthey' da Anlama Üzerine," s. 163.

ISBN NR. : 978-625-5962-61-4

anlamayı anlamak için öncelikle anlaşılması gereken şey ifadelerdir.[23] Ayrıca insanların eylemleri, düşüncelerini dil yoluyla aktarması birer ifade biçimidir. Bu ifade biçimleri içsel yaşantı konusunda bilgi vermektedir. Aynı zamanda birey bu ifadeleri algıladıktan sonra zihin tarafından anlama gerçekleşmektedir. Buna örnek vermek gerekirse bir İngilizce metini okuduğumuzda o dili bilmiyorsak o metin bize anlamsız gelmektedir. Dolayısıyla bir anlama da algılama tek başına yeterli değildir. Algılamanın zihinsel olarak kavranarak anlamayı gerçekleştirmesi gerekmektedir.

Öte yandan Dilthey'e göre, hayata anlam veren kategoriler bulunmaktadır. Bu kategoriler ise değer, amaç ve anlama kategorisidir. Değer kategorisi şimdiki zamanda verilmiş olayları olumla ya da olumsuz değerlendirilmesiyle ilgilidir. Bu değerlendirmeyle birlikte şimdiki anla ilgili bir değerlendirme de bulunulmaktadır. Amaç kategorisi gelecek zamanla ilgili hedef ve beklentilerimizden oluşmaktadır. Aynı zamanda değer ve amaç kategorileri belirli bir düzene sahip değildirler. Anlamada bu kategorilerden birisi olmakla birlikte diğer kategorileri de düzenlemektedir. Bununla birlikte anlama kategorisi hatırlama işleviyle mümkün hale gelmektedir.[24] Dolayısıyla hayat, bu kategorilerin işlenmesiyle anlam kazanmaktadır. Zira bu kategoriler genel geçerdir. Kişi kategoriler ile insan olabilme özeliğini yakalayabilmektedir. Bu kategoriler olmadan insanı bir hayvandan ayırmak mümkün değildir. Çünkü hayvanlar dünyasında bir amaç, değer ve anlam verme yoktur.

Anlam kategorisi, anlamın parçalarını bir araya getirerek bütünü oluşturmaktadır. Bütün ise anlamayı mümkün hale getirmektedir. Birbirinin ardında gelen ve görünürde birbiriyle ilgisiz gibi duran yaşantılar, anlam kategorisi ile birlikte bir bütünü yaratmaktadır. Dilthey'e göre, hayat bir bütün olarak, parçalarıyla olan ilişkisiyle anlaşılmaktadır. Bununla birlikte anlam kategorisi, etkisini hatırlama işleviyle elde edebilmektedir. Şimdiki zamanda akan hayat, hatırlama yoluyla geçmiş zamana ulaşma imkânı bulmaktadır. İnsan, hatırlama yoluyla geçmiş zamana gidebilmektedir. Aynı zamanda hatırlama hayatın belirli bölümlerinin bir bütün içinde anlaşılmasını sağlamaktadır. Hatırlama insanın geçmiş yaşamına yönelik genel bir bakış kazandırmıştır. Bu da hayatta yönelik bir yorum ve yeniden anlamlandırma imkânı sağlamıştır.[25] Dolayısıyla geçmiş yaşantılar, hayata anlam vermiştir. Bu ise hayatın parçalardan oluştuğunu göstermektedir. Aynı biçimde geçmişte alınan bir parçaya anlam verilerek geleceğe doğru aktarılmaktadır.

Dilthey'in yapmış olduğu önemli çıkarımlardan birisi de anlamayı temel form ve yüksek form biçiminde ayırmasıdır. Dilthey açısından anlamanın temel formu yaşantı ifadelerinin tek tek anlamlandırılmasıdır. Bunun tersi olarak anlamanın yüksek formu ise anlayan ile anlaşılması gereken yaşantı ifadelerindeki özsel farktır. Aynı zamanda bu farkla ortaya çıkan zıtlık, belirsizlik ve zorluklara bir tepkidir. Bununla birlikte, anlamanın yüksek düzeyi, farklı deneyim ifadelerinin sonucunda ortaya çıkan kişilik özelliklerini anlama işlevidir. Yüksek anlam düzeyi,

[23] Sengün M. Acar Vanleene, " Wilhelm Dilthey' da Anlama Üzerine," s. 164.
[24] Topakkaya, *Wilhelm Dilthey ve Felsefesi*, s. 49.
[25] Topakkaya, *Wilhelm Dilthey ve Felsefesi*, s. 54.

ISBN NR. : 978-625-5962-61-4

zihinsel ürünlerin kavranması için de elzemdir. Bu düzeyde ortak olan şey, sunulan deneyim ifadelerinden tümevarım yöntemiyle bir bütünün yapısal birliğini çözmektir.[26]

Sonuç

Dilthey, anlamanın bilimsel bilgi kadar değerli olduğunu göstermeye çalışmıştır. Zira Dilthey açısından anlama tin bilimlerine yöneliktir. Tin bilimlerinin vermiş olduğu bilgi doğa bilimlerinin vermiş olduğu bilgi kadar genel- geçerdir. Bu sebepledir ki Dilthey, tin bilimleri ve doğa bilimleri ayrımını yapmıştır. Bu ayrımın yapılmasının temel sebebi ise tin bilimlerini doğa bilimlerinin karşısında konumlandırmaktır. Çünkü doğa bilimlerinde kullanılan yöntemin, tin bilimlerinde kullanılması mümkün değildir. Bu nedenle, tin bilimlerini açıklamak yerine anlaşılması gerekmektedir. Ayrıca ona göre, doğa bilimlerinin yönteminin tin bilimlerine uygulanmasının temel nedeni Batı düşünme biçiminin gelişimsel sürecidir. Batı düşünme biçiminde insan, belirli kalıplar içine sokulmaya çalışılmıştır. Bu kalıplara bağlı olarak insan aklını kutsayan Batı düşünce sistemi, pozitivist düşünme biçiminin etkisiyle insanın manevi boyutunu yok saymaya çalışmıştır. Dolayısıyla, anlama düşüncesiyle birlikte insanın belirli olgulara göre açıklanamayacağı anlaşılmıştır. Çünkü insan, manevi boyutlara sahip bir varlıktır ve bu boyut, onun içsel tecrübesini oluşturmakla birlikte, anlamayı mümkün kılmıştır.

Kaynakça

Akarsu, Bedia. *Çağdaş Felsefe*. İstanbul: İnkılap Yayınları, 2014.

Arslan, Zahide. *Dilthey Hermeneutiğinin Oluşumu ve Temel Kavramları*. Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Muğla, 2007.

Dilthey, Wilhelm. *Hermeneutik ve Tin Bilimleri*. Çev. Doğan Özlem. İstanbul: Notos Yayınları, 2011.

Topakkaya, Arslan. *Wilhelm Dilthey ve Felsefesi*. İstanbul: Say Yayınları, 2016.

Topakkaya, Arslan. "Felsefi Hermeneutik." *Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi* 4 (Güz 2007): 75–92.

Sengün, M. Acar Vanleene. "Wilhelm Dilthey'da Anlama Üzerine." *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi* 52, no. 1 (Güz 2012): 159–171.

[26] Arslan Topakkaya, "Felsefi Hermeneutik", *Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi,* Sayı 4, Güz 2007, s. 82.